

Henk van Dort

NU IK

Sturen met passie

*Aan Evelien,
Ze vergroot voor mij het onzichtbare.*

Dort, Henk van

Nu Ik. Sturen met passie / Henk van Dort –

© 2014 Henk van Dort, Gorssel

ISBN 978 94 91748 14 1

Omslagfoto: De wagenmenner van Delphi

Redactie, layout en opmaak: Jaap Verheij

Deze uitgave is een publicatie van Stichting Munira

www.stichtingmunira.nl

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the publisher.

Inhoud

Voorwoord	7
Doen wat je altijd al deed	9
‘Ik ontwikkel niet, ik ben’	13
Ego reguleren of integreren?	23
Ik ben mijzelf dankzij de ander	26
Identiteit, ontwikkeling en psyche	31
Ontdek waar het leidingnemen en creativiteit elkaar raken	35
‘Ik ben, hij die in uw midden is’	46
Literatuur	51

Voorwoord

Het doel van leren is niet iets krijgen, maar iets geven.

De inhoud van dit boek gaat over de samenhang van eigenlijke en oneigenlijke individuele vermogens van de mens en is bedoeld voor diegene die op zoek is naar zingeving in het leven. Op dit pad van bewustwording ga ik u, als auteur, slechts ten dele voor. Mogelijk bent u al ver gevorderd op deze weg. Een weg die mogelijk geplaveid is met vreugdevolle momenten, teleurstellingen en tegenstellingen. Het kan zijn dat u dit schrijven dan ervaart als een omweg, voor anderen zal deze omweg toch een kortere weg blijken te zijn.

Het je bewust worden van wie je zelf denkt te zijn, wilt zijn of wilt worden, maakt je tegelijkertijd bewust van de ongelooflijke veelheid aan kleurrijke identiteiten om je heen. Een samenleving waarin je samen met anderen zoekt naar herkenning en mogelijk ook erkenning van je mens-zijn. Ieder individu streeft naar waarde en naar waardige samenhangen die zijn of haar existentiële beweegredenen hieromtrent positief benadrukken. Dit schrijven is slechts een poging mijnerzijds om mijn positieve ervaringen met kunst en management onder andere als bestuurder en therapeut in de zorg met u te delen, met als doel *u weer in ons midden* te plaatsen. Een midden van waaruit wij allen, jong en oud, weerbaar en kwetsbaar als individu zichtbaar kunnen worden. Veel is aangestipt, weinig is uitgewerkt. Ik verwijs hiervoor

naar titels en auteurs die hun bronnen ter beschikking hebben gesteld. In de overtuiging dat het waarnemen van kunst op deze weg ook een mogelijkheid biedt om een onbevangen houding te ontwikkelen en de kritische geest te prikkelen zal ik, naast mijn werkervaring, ook met veel respect gebruik maken van uitspraken en voorbeelden uit de kunst en cultuur.

Doen wat je altijd al deed

Als zelfstandig adviseur werkzaam in de gezondheidszorg begon ik aan mijn volgende klus. Het was juist aan de vooravond van mijn entree, dat ik door een zware migraineaanval werd gevelde. Die nacht was de slaap moeilijk te vatten. Tegen beter weten in besloot ik de volgende ochtend wel aan de start te verschijnen. Het gevolg laat zich raden. Ik verscheen nu niet bepaald fit aan het opgegeven adres. Het plan van aanpak – wij adviseurs kunnen niet zonder – tolde stuurloos in mijn gedachten rond. Het kostte mij dan ook de grootste moeite om op deze dag in een gesprek met de eindverantwoordelijke van de afdeling mijn vragen en gedachten helder te formuleren. Gefronste wenkbrauwen van de geïnterviewde waren mijn deel. Het betrof hier een afdeling waar alles om rationele kwaliteiten draaide en waar de cultuur van helderheid, structurering en procedures het vaste patroon van de afdeling vormde. Door op deze dag mijn fysieke toestand te negeren, werd de dialoog tussen mij en de werkvloer ernstig verstoord. Na twee dagen ‘time out’ nam ik de draad weer op en gunde ik mijzelf een tweede kans om een juiste eerste indruk te maken. Ik begreep door dit gebeuren nog meer dat als je niet in gesprek bent met jezelf, je dat ook niet goed met anderen kunt zijn.

Het leven gaat niet alleen over jezelf vinden, maar over jezelf creëren.

Bernard Shaw

De les was duidelijk, als je bewust regisseur wilt zijn van je handelen en gevoelens, is er meer nodig dan alleen een rugzak vol techniekjes. Zelfkennis is de belangrijkste voorwaarde in het proces van het leidingnemen. Een tweede belangrijke voorwaarde is, om de actuele ontwikkelingen binnen de samenleving toetssteen voor je handelen te maken. Want zelfs inzicht met betrekking tot zelfsturing in een tijd dat de diversiteit en complexiteit van mensen en culturen alleen maar toeneemt, vraagt om een hechte verhouding met jezelf in directe relatie tot je omgeving. Hiervoor is een flexibele, open en creatieve instelling noodzakelijk. Dit vraagt voortdurend om bijsturing van je bagage. Maar technische bagage zonder bezieling zal uiteindelijk sterven op de boekenplank. Alleen een leidingnemende, die als een kunstenaar zoekt naar de juiste compositie en die tijdens deze zoektocht telkens weer afstand durft te nemen van de vertrouwde zekerheden, zal uiteindelijk een kunstwerk kunnen afleveren waarin de hand van de situatie 'meester' zijn te herkennen is. Deze zoektocht, die stap voor stap van verbeteren naar vernieuwen gaat, vraagt om een vorm van zelfdiagnose van de leidingnemende. Een leidingnemende met de wil om de confrontatie met zichzelf en zijn omgeving aan te gaan, verhoogt zijn of haar status als meester/kunstenaar.

Vincent van Gogh (1853-1890) was bijvoorbeeld een leidingnemende kunstenaar die met veel moed, enthousiasme en inspiratie zijn weg als uitvoerend kunstenaar is gegaan. Hij ging daarbij de confrontaties en de daarbij behorende moeilijkheden niet uit de weg, in de overtuiging dat kunst en cultuur betekenis aan het leven geven

en tevens een manier vormen om de alledaagsheid van het bestaan te boven te komen. Vincent van Gogh, de selfmade man, een mens met een groot vuur in zijn ziel.

Het is natuurlijk gewaagd om van Gogh een 'self-made man' te noemen, ik schrijf het dan ook op met de kanttekening dat dit populaire begrip slechts een belangrijk facet van het leven en achtergrond van Vincent van Gogh recht doet: namelijk de Vincent van Gogh die tussen de twee werelden van het traditionele en de hang naar vernieuwing, zijn toekomstideaal geheel zelfstandig trachtte te verwezenlijken. Ik verwijs hier naar *Een leven in brieven*, waarin dr. Jan Hulsker (1907-2002) het dagelijks bestaan van de mens van Gogh, het tijdsbeeld en zijn tijdgenoten op een integere wijze weergeeft.

In een brieffragment uit 1880 verwoordt de schilder/priester Vincent van Gogh magistraal zijn eenzaam bestaan en de zoektocht naar zijn bestaan.

Iedere vogel zingt zijn lied, maar de nachtegaal het mooiste.

Welke noodlottige omstandigheden hebben mij tot dit lot veroordeeld. Ik voel dat ik een reden van bestaan heb! Waartoe zou ik kunnen dienen! Er is iets in mij, wat is het toch? Een vogel in een kooi weet in de lente heel goed dat er iets is waarvoor hij zou kunnen dienen: wat is het? Hij herinnert het zich niet goed. Kijk eens wat een nietsnut zegt een andere vogel die voorbij vliegt. Toch blijft de vogel in de kooi in leven, hij sterft niet, niets blijkt van buiten van wat er in hem omgaat. Maar dan komt de tijd van de trek. Vlagen van neerslachtigheid. Maar, zeggen de mensen die de vogel verzorgen, hij heeft toch alles wat hij

nodig heeft? De vogel kijkt naar buiten waar een onweer dreigt en voelt de opstand tegen zijn lot in zijn binnenste. Ik zit in een kooi, vrijheid alsjeblieft.

En even verderop...

Weet je wat de gevangenis doet verdwijnen? Dat is diepe genegenheid, vrienden zijn, broeders zijn, liefhebben, dat opent de gevangenis met een soevereine macht, met een machtige betovering.

Vincent van Gogh, een mens met een belast verleden, voortdurend op zoek naar zijn eigenheid en overtuigd van het ultieme gegeven dat ontwikkeling van binnenuit moet komen. Vincent van Gogh ging zijn weg met moed en optimisme en trotseerde jarenlange armoede en miskenning om ten slotte een groot kunstenaar te worden. Zijn bevlogen zoektocht naar gemeenschapszin en de drang om samen met andere kunstenaars te werken aan gemeenschapsvorming, komt tot emotionele uiting in de Bijbelse uitspraak 'Waar er twee in mijn naam aanwezig zijn, ben Ik in hun midden.'

Salvador Dalí, Geopolitiek kind dat de geboorte van de nieuwe mens observeert, 1943

‘Ik ontwikkel niet, ik ben’

Een prikkelende en nogal stellige uitspraak van Salvador Dalí, een Spaanse surrealist geboren op 11 mei 1904 in Figueras, Spanje. Een levenskunstenaar die zowel in zijn kunstwerken als ook in zijn dagelijks bestaan, zelfverzekerd van zijn missie – hoe anders dan bij Vincent van Gogh – zijn ‘ik ben’-stempel drukte. Als mens en kunstenaar hanteerde hij een zelfbewuste levensconstructie. Dit kan ook gelezen en begrepen worden als: ‘mijn werkelijkheid is dus geheel afhankelijk van mijn biografische daden.’

Voor Dali zelf een alomvattende werkelijkheid, die hij op zijn eigen manier vorm en inhoud gaf en op een unieke wijze heeft verbeeld en verwoord in het *Dagboek van een genie*, in 1964 gepubliceerd.

Zijn commentaar bij het verschijnen van het boek was: *'O Salvador, nu weet je het, wanneer je voor genie speelt, word je er een.'* Het dagboek ontvouwt zich als een spannende roman van een betekenisvol en karakteristiek genie. Een geschrift waarin Dali zijn strijd en verlangen naar behoud van zijn vroeg gevonden uniciteit op een sublieme en eigen wijze gestalte en inhoud geeft. Met respect noem ik Dali dan ook hier een *'ulti-made man'*.

Pas als je weet wie je bent, wat je identiteit is, weet je ook waar je kracht ligt.

Salvador Dali

'Ken u zelf', staat geschreven boven de tempelpoort van Delphi, een uitspraak als voorwaarde en als oproep voor het veranderen, voor het verkrijgen van inzicht en om de onafhankelijkheid van de buitenwereld te benadrukken. Beide waarheden zijn hier bedoeld als aanmoediging op de weg om inzichten te verwerven.

De kunst van het verkrijgen van zelfkennis door geïntegreerd handelen, vanuit het gehele beeld, is te vergelijken met de samenwerking tussen ruiter en paard. Plato gebruikte het beeld van de wagenmenner al voor de integratie van de krachten van de ziel: de wagenmenner staat hier voor de teugels houden, wat geheel iets anders is dan alle touwtjes in handen willen hebben.

De wagenmenner van Delphi

De rationele en irrationele kant van de ziel vormen – in dit beeld volgens Plato – het witte en het zwarte paard. Het zwarte paard wil voortdraven, het witte paard wacht op sturing van zijn meester. Beide krachten staan voor respectievelijk de wils- en denkkant van de menselijke ziel, die zonder sturing van de wagenmenner spontaan de wereld in bewegen of stilstaan. De twee paarden zijn afhankelijk van de geestelijke en lichamelijke verlangens van de menner en zijn aardse of hemelse ambities. De menner kan te wispelturig of te star zijn. Want niets is zo veranderlijk als de menselijke ziel. Volgens Boeddha is niets blijvend, behalve de verandering. Onze ziel is voortdurend in veranderende beweging, de ziel is namelijk beweging, stilstand verlamt de ziel. De ziel is de brug tussen hemel en aarde, tussen denken en doen, telkens verbindend, ontmoetend en zoekend. De menselijke ziel zoekt naar integratie, maar zonder voldoende zelfinzicht en sturing verzamelt, schenkt en krenkt de ziel in voortdurende tweespalt.

De filosoof/dichter Johann Wolfgang von Goethe verwoordt deze duale beweging van de ziel in zijn Faust als volgt:

Zwei Seelen wohnen, ach! In meiner Brust,
Die eine will sich von der andern trennen;
Die eine hält, in derber Liebeslust,
Sich an die Welt mit klammernden Organen;
Die andere hebt gewaltsam sich vom Dust
Zu den Gefilden hoher Ahnen.

Het betreft hier de rationele en irrationele delen van de ziel die bij de mens in zijn dagelijkse keuzes voor een

tweespalt zorgen. Polariteit is volgens Goethe een oerwet, een sleutelwoord, als het om ontwikkeling gaat. Tussen deze twee krachten ontstaat een midden, een brug. Met een zekere mate van ruimte in mijn ziel en de drang tot zelfontwikkeling, kan ik deze brug gerust betreden.

Sta eens een tijdje stil op die brug, met onder je het levende stromende water en boven de onmetelijke ruimte. De mens zelf als bruggenbouwer tussen hemel en aarde. Een vergelijkbaar beeld als dat van Plato is, om de dagelijkse identificatie van onszelf vanuit de drie zielenkwaliteiten denken, voelen en willen te benaderen. Gaandeweg ontmoeten wij dan ook onze regisseur, het Ik. Een regisseur die zich op deze weg mogelijk nog onvoldoende bewust is van zijn kwaliteit als sturende, continue factor en zich hier vooralsnog als mediator tegen wil en dank opstelt.

Over het denken, voelen en willen

Uitgaande van onze gedachtewereld zullen wij nu, in plaats van wat anderen vinden wat waar is én wat ons is aangeleerd, gehoor moeten gaan geven aan onze innerlijke stem. Niet dat doen wat vanuit begeerte, belang en hartstocht gedicteerd wordt, maar leren luisteren naar gedachten en gevoelens die van binnenuit komen. Gedachten die ons niet tot handelen hoeven aan te zetten. Ik kan eindeloos gedachten denken, zonder direct wat te hoeven doen. Het niet handelen verlamt echter de beweeglijke ziel. Het denken kan positief gezien de wil ontkoppelen om iets te gaan doen. Het denken in beelden prikkelt de creatieve geest.